

prof. RNDr. PhMr. Antonín Jindra, DrSc., významný vysokoškolský pedagog a zakladatel xenobiochemie (1914–1986)

Prakt. lékař. 2009; 5(1): 44–45

prof. RNDr. PhMr. Antonín Jindra, DrSc.

Celá řada absolventů farmaceutické fakulty v Bratislavě a přírodovědecké fakulty v Praze, kterým je v současné době více než 50 let, si rádi vzpomenu na svého učitele oboru analytické chemie a později biochemie. Ti mladší měli možnost se učit z jeho učebnic biochemie jako studenti, a jako diplomanti poznávat zase z četných publikací jeho rozsáhlou vědecko-výzkumnou činnost.

Narodil se 6. 3. 1914 v Příbrami v lékárnické rodině, ale maturoval již v Praze v roce 1932, kde v roce 1936 na Karlově Univerzitě obdržel titul magistra farmacie (PhMr.). Protože měl velký zájem o vědecké zkoumání v přírodních vědách, ihned pokračoval ve studiu přírodních věd na Karlově univerzitě, takže v roce 1938 získal akademický titul RNDr. – doktor přírodních věd v oboru organická chemie. Nastoupil ihned jako asistent Ústavu organické chemie, ale jeho práce, do které se vrhl s velkým nadšením, byla násilně ukončena zavřením vysokých škol, takže po celou dobu naší okupace byl nucen pracovat v lékárně U bílé labutě v Libni. Po ukončení 2. světové války opět navázal na svou předchozí činnost v Ústavu organické chemie. Při jeho pílí byl další vědecký postup zázračně rychlý, takže v roce 1948 byl již habilitován na základě obhajoby habilitační práce nazvané „Kondenzace některých diaminů s látkami typu aromatických dikyselín“. O dva roky později se stal vedoucím Ústavu farmaceutické chemie Univerzity Karlovy.

Po přesunutí studia farmacie z Prahy do Brna v roce 1952 a z rodinných důvodů (otec tří dětí), neodešel do Brna, ale přestoupil na přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy, a to na katedru biochemie, s jejímiž členy udržoval velmi přátelskou i vědeckou spolupráci až do konce svého života. V letech 1953–1959 pracoval a pedagogicky působil jako docent katedry biochemie přírodovědecké fakulty v Praze. Během svého šestiletého působení na katedře biochemie vychoval řadu aspirantů, které přijal do své velké rodiny, a o které se staral i ve volném čase. V roce 1957 získal vědecký titul CSc. na základě obhajoby kandidátské dizertační práce zaměřené na problematiku měničů iontů ve farmácii. Byla to průkopnická práce, neboť jako první u nás zavedl moderní metody do výzkumu: iontoměniče a polarografii uplatňoval v analytice léčiv a přírodních látek. Skutečným mezníkem v jeho životě bylo však jmenování vysokoškolským profesorem pro obor farmaceutická chemie v roce 1959.

Vzhledem k tomu, že jeho dosavadní vědecko-pedagogická činnost neustále zasahovala do různých úseků oboru farmacie, obdržel v roce 1959 pověření z ministerstva školství stát se vedoucím katedry farmaceutické chemie na farmaceutické fakultě v Brně. A tak bylo ukončeno jeho dosavadní pražské působení. Jeho pobyt v Brně byl pouze jednoroční, neboť v roce 1960 byla vytvořena jediná celostátní fakulta v Bratislavě, jejíž celostátní působení trvalo téměř 20 let.

Já osobně jsem byla velmi blízkou spolupracovnicí pana profesora. Během svého vysokoškolského studia jsem dva roky pracovala jako vědecká pomocná síla na katedře biochemie v Brně, takže jsem se mohla jako studentka pátého ročníku již v Bratislavě stát asistentkou katedry s polovičním úvazkem a možností vést praktická cvičení z biochemie. Po promoci jsem zůstala na téže katedře dalších pět let až do roku 1966. Mohla jsem tedy prožívat se svými spolupracovníky české i slovenské národnosti tu počáteční dobu budování celostátní fakulty a vidět, s jakým velkým úsilím pan profesor Jindra budoval v té době nejlepší pracoviště na farmaceutické fakultě Univerzity Komenského.

Podíváme-li se chronologicky na jeho působení v Bratislavě, pak vytrval ve funkci vedoucího katedry biochemie a mikrobiologie od roku 1960 do roku 1979, tj. plných 19 let. V mezidobí v letech 1964–1966 vykonával funkci proděkana pro vědu a výzkum a v roce 1971 mu ještě přibyla kromě vedení vlastní katedry biochemie a mikrobiologie funkce vedoucího katedry farmakognosie a botaniky FaF UK.

Jeho činnost, píle a pracovitost byly opravdu až neskutečné, co dokázal v krátkém čase vytvořit, i když jeho vlastní vědecko-pedagogická práce byla jakoby narušována členstvím ve velkém množství různých odborných komisí, ať univerzitních nebo při ČSAV, federálních nebo národních, patřících k ministerstvu školství nebo ministerstvu zdravotnictví. On byl totiž takovou výraznou osobností, která vyčnívala z průměru vědeckých pracovníků, a vzhledem k jeho předchozí rozsáhlé činnosti v různých oborech mohl vždy prospěšně přispět k řešení i jemu vzdálenějších problémů.

Snad nejvíce je prof. Jindra mezi lékárníky znám jako dlouholetý předseda redakční rady časopisu Československá farmacie. My všichni, kteří jsme do časopisu přispívali, můžeme říci, že při posuzování a hodnocení zasílaných prací byla vyžadována vysoká odbornost napsaného textu, jejíž latku nastavil právě prof. Jindra. Za svou činnost byl mnohokrát vyznamenán, byl nositelem mnoha zlatých medailí jak univerzity Karlovy, tak Komenského, a to z více fakult, i zahraniční univerzity Martina Luthera v Halle, se kterou měl bohatou vědeckou spolupráci na úseku biosyntézy přírodních látek.

V roce 1966 na základě obhajoby doktorské disertační práce na téma „Biochemické aspekty tvorby tropanových a opiových alkaloidů“ získal vědecký titul DrSc., doktor farmaceutických věd. V témže roce odjel na roční pobyt do Spojených států amerických jako hostující profesor College of Pharmacy University of Nebraska and School of pharmacy and Pharm. Sciences, Purdue University Lafayette, Indiana. Po návratu z USA v roce 1967 byl jmenován rektorem Univerzity Komenského do funkce ředitele nově vytvořeného Biochemického ústavu této univerzity.

Tuto funkci vykonával až do svého odchodu do důchodu v roce 1982, tj. 15 let.

Jeho vědecké zaměření bylo dvojí, a to biosyntéza rostlinných látek (alkaloidy), a biotransformace léčiv. Ve funkci ředitele Biochemického ústavu dovedl báječně propojit jednotlivé výzkumné pracovníky z Akademie věd i z fakult s cílem vytváření nových projektů. Největší zásluhou prof. Jindry bylo ustanovení pravidelných xenobiochemických symposií, které jsou až do dnešní doby pravidelně pořádány. Dodnes je prof. Jindra považován za zakladatele oboru xenobiochemie čili biochemie cizorodých látek, za zakladatele xenobiochemické sekce při tehdejší biochemické společnosti, dnes při České a Slovenské společnosti pro biochemii a molekulární biologii v naší republice.

Známé jsou jeho učebnice biochemie, které vedle četných vysokoškolských skript stále

aktualizoval, takže nakonec vyšla čtyři vydání, z nichž poslední dvě byla oceněna cenou literárního fondu. Dokázal během krátké doby vytvořit katedru, kterou nám ostatní učitelé na fakultě záviděli. Dovedl plánovat výzkumné úkoly, sehnat peníze na bádání i na odměny – tedy v dnešní terminologii dovedl kvalitně vypracovat návrh každého projektu pro určitý grant. Není pak divu, že ho rektor jmenoval ředitelem jediného samostatného biochemického ústavu na univerzitě.

Na druhé straně byl velmi náročný ke svým asistentům, vždy ale spravedlivý a laskavý. Dovedl ocenit výsledky práce, nechal každého určitou dobu pracovat, ale pak vyžadoval výsledky a kvalitu vědeckého myšlení. Dokázal však pomoci a ukázat další cestu za lepší výzkumnou metodikou. Nebyl necitelný k osobním problémům spolupracovníků, snažil se jim

v krizových obdobích vždy pomáhat. Pokud jen to bylo možné, zařídil mladým asistentům i celoroční stipendia na zahraničních pracovištích. Je velmi potěšující, že jeho myšlenky, které jako semínka zasel, vzklíčily a žijí dále, rozrůstají se. Jeho práce i práce jeho spolupracovníků jsou dodnes citovány.

Po mnoha letech náročné práce odešel na odpočinek v roce 1982, a to jak z farmaceutické fakulty, tak se také vzdal náročné funkce ředitele Biochemického ústavu Univerzity Komenského. Po čtyřech letech odpočinku náhle skonal při své soukromé cestě do Budapešti dne 23. dubna 1986. Celá plejáda jeho posluchačů, diplomantů, doktorantů, aspirantů, spolupracovníků, kterým věnoval svou péči, mu stále vzdává svůj dík.

prof. RNDr. Ludmila Kameníková, DrSc.